

յով ժողովրդի ժամանակակից կեանքի պահանջները կարող էր արդարեւ պարզորոշ և գոհացուցիչ օրենսդրութիւն տալ, որը պատկառելի և ակնհայտ լինէր ամենուրեք բնական հայ ժողովրդի համար: Այդպիսի մի ժողով բոլորովին ազատ իրաւունք կունենար ժողովրդի ժամանակակից կեանքի պահանջներին գոհացում տուող կանոնադրութիւն հաստատել և այդպիսով եկեղեցու ձեռքով երկար ժամանակ պահպանել ժողովրդի ընտանեկան յարաբերութիւնների խնդիրները, որոնցով և ապահովել ժողովրդի մշտապարտաւոր հպատակութիւնն իր եկեղեցուն:

Այժմ գրեթէ արտաքին արժանաւորութիւններ մասին, դիրքը տպւած է մաքուր կերպով և ընտրի թղթի վրայ, միայն ցաւալի է որ լի է տպագրական սխալներով: Բացի արանից գրեթէ հրատարակողն ու սրբագրողը իրան թղթ է տուել մոցնել հեղինակի լեզուի և ուղղագրութեան մէջ, որը մեզ ծանօթ է արդէն նրա նախկին թէ սեփական աշխատութիւններից և թէ թարգմանութիւններից, իր ինքնահար լեզուաբանական ձևերը և ուղղագրութիւնը: Կա մեր կարծիքով ներքին չէ:

Գիրքն արժէ 1 բուլլի և ծախվում է գրաւաճառների մօտ:

Վերջացնում ենք մեր խօսքը ասելով, որ աչքի առջևն ունենալով մեր հոգեւորականների մտաւոր զարգացման մակերեւոյթն ընդհանրապէս, չէ կարելի չուրախանալ որ նրանց շրջանում բացառապէս դեռ ևս գտնվում են անձինք, որոնք ընդունակ են մտաւոր ծանր և գիտնական աշխատանքին, ուսումնական խղճմտաւոր հետազոտութեան, այն էլ բուն իրաւաբանական-կանոնական գիտութեան ճիւղում:

Արիտապէս եպիսկոպոս Աեղբակեանի դիրքը, այդ պատճառով, կարող է նշանաւոր գրական երեւոյթ համարվել մեր հոգեւորականների մտաւոր կեանքի և եկեղեցական-կանոնական գիտութեան վերաբերեալ խնդիրների ուսումնասիրութեան տարեգրութեան մէջ: Կա մի խոշոր բռնա է, որը զցել է հեղինակը մեր ինքնուրոյն ուսումնական գրականութեան զանազան մէջ և չէ կարելի այդ պատճառով նրան չը շնորհատուր, որքան և անկատար լինէր ամենակական-իրաւաբանական-կանոնական խնդիրների ուսումնասիրութեան և մշակման վերաբերմամբ այդ առաջին փորձը, որքան և չը յարուցանէր այդ առաջին փորձը՝ հակառակութիւն և ընդդիմադրութիւն:

Գ. Ս.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻ ԿԱՐԵՆՈՐ ՈՅԺ

Բոլոր հայաբնակ զաղաքներում մարդ անդադար հանդիպում է այնպիսի երիտասարդներին, որոնք ոչ միայն հետաքրքրվում են ընդհանուր հասարակական երևոյթներով, այլ և կամենում են իրանք նոյնպէս հասարակական գործերի մէջ դեր խաղալ, գործել ընդհանրութեան համար... Ուրիշ խօսքով՝ մենք ունենք այժմ մի մեծաթիւ գաւառական երիտասարդութիւն, որը ցոյց է տալիս գովելի ձգտումներ, աշխատելու եռանդ... Գաւառական երիտասարդութիւնը իր եռանդով մի շատ կարեւոր ոյժ է, որի վրա անհրաժեշտ է ուշադրութիւն դարձնել:

Խոստովանում ենք, որ մեր գաւառական երիտասարդութիւնը կամենում է գործել, եռանդ է ցոյց տալիս: Բայց որովհետև նա չունի փորձ ի շատէ համարապատասխան պատրաստութիւն, ուստի և նրա գործունէութիւնը լինում է մեծ մասամբ կամ կիսաաւուստ, կամ որոշ ուղղութիւնից դուրի, անհաստատ և այլն: Համայնական գործունէութիւնը ոչ միայն անօրոտ է լինում, այլ շատ անգամ և վնասներ է առաջացնում... Մի խօսքով՝ մեր գաւառական երիտասարդութիւնը բաւարար կերպով չէ կատարում իր ֆունկցիօնը (բացառութիւնները մի կողմից): Եւ այդ ցաւալի երևոյթն զլխաւոր պատճառը ոչ թէ ժողովրդի անտարբերութիւնը, կամ թէ անկախ հանգամանքներն են, այլ երիտասարդութեան սեփական անընդունակութիւնը, անպատրաստութիւնը... Նրան պակասում են այնպիսի յատկութիւններ, առանց որոնց չէ կարելի արդիւնաւոր գործեր առաջացնել... Որոնք են ակնարկեալ յատկութիւնները:

Առաջին. արմատացած բարոյական սկզբունքները, խօսքի և գործի, կամ գաղափարի և կեանքի մէջ եղած անհամընդունակութիւնը, որը նկատվում է շատ անգամ և հասարակութեան բարձր գործիչների շրջանում, կազմում է գաւառական երիտա-

սարդութեան աչքի զարնող արատներէն մինը: Նա իր մտքի մէջ ունեցած բարոյական սկզբունքները իր սրտի խորքերում չէ ամրացրել... Ազնուութիւն, արդարութիւն, մարդասիրութիւն և արանց նման սկզբունքները մեր երիտասարդը ունի մեծ մասամբ իր լեզուի վրա միայն, և ոչ թէ արմատացած են նրա արեւնի մէջ... Նա անբաւական է տեսած երևոյթներով, իրան չըջապատող կեանքով, բայց նրա գաղափարի մէջ պարզ չէ մի նոր մարդավայել կեանք... Նա չէ ըմբռնում այն աշխարհը, չուր ցիւրծոն է բռնում:

Եւ անհամայնական կեղծ կամ թղթ բարոյական սկզբունքներով երիտասարդը չէ կարողանում ներգործել... իր ձգտումները իրականացնել... Նա չէ կարողանում իրական մտնել ժողովրդի մէջ, որովհետև վերջինս հաւատ չէ ընծայում նրան...

Երկրորդ. հաստատ համոզմունքի և պարզ ու որոշ գաղափարների բացակայութիւնը նոյնպէս միշտ նկատվում է մեր երիտասարդութեան մէջ: Նա բոլոր երեւոյթին շատ բան դիմէ... Ամենայն վստահութեամբ նա խօսում և դատում է դանդաղ փիլիսոփայական, քաղաքական և հասարակական հարցերի մասին: Հարտմանի և Զօգնհատութիւն կարծիքները նրա լեզուի ծայրով անմիջապէս վճիռ են տալիս: Ոչ մի հարց չէ ծածկված մեր երիտասարդից, բայց նա ըմբռնում է մեծ մասամբ վայելիքով... Նա քաջութեամբ և ճարտարութեամբ պաշտպանում է այն ու այն բարձր գաղափարը, բայց երբ դէպք է լինում, ուր նա պիտի իր պաշտպանած գաղափարի ուղղութեամբ ընթանայ, մեր երիտասարդը մի կողմն է թողնում իր «գաղափարը» և գնում է սովորական հոսանքի հետ...

Երկրորդ. անհաստատ ընտելութիւն: Ամենաթիւն արգելքների առջև կանգ առնելը, գլուխ խոնարհեցնելը, նպատակից չեղելը մեր մէջ անդադար նկատվում է: Որ և է օգտակար գործ է սկսվում և շարունակվում... Բայց յանկարծ նա դադարում է... Գործողները յուսաւորաբար սկսում են ցրվել... Մեր երիտասարդութիւնը շատ դէպքերում ցոյց է տալիս բնաւորութեան անհաստատութիւն, կամ թուլութիւն, տակտի բացակայութիւն...

Բոլոր մեր նկատած թուլութիւնների պատճառը այն է, որ մեր գաւառական երիտասարդութիւնը ոչ կանոնաւոր անալիս դաստիարակութիւն է ստացել և ոչ էլ դարձեցական հաստատ կրթութիւն ունի: Ուստի այդ պակասը լրացնելու համար անհրաժեշտ է, որ գործել կամեցող երիտասարդութիւնը առանձնապէս ուշադրութիւն դարձնէ իր ինքնակրթութեան վրա: Ինքնակրթութեան միջոցով նոյնպէս կարելի է ձեռք բերել և հաստատ բարոյական սկզբունքներ, և որոշ ու պարզ գաղափարներ, և կազմակերպված բնաւորութիւն: Իւրաքանչիւր երիտասարդ (լինի նա գործակաւոր, արհեստաւոր, պաշտօնայ և այլն) իրաւունք ունի և պարտաւոր է մասնակցելու հասարակական գործերին: Բայց չենք այդ մասնակցութեան օգտակարութեան համար անհրաժեշտ է, որ երիտասարդը աշխատէ կազմակերպել իր ոյժերը, մինչդեռ սովորաբար մեր գաւառական երիտասարդութիւնը մի կողմից գործել կամենալով, միւս կողմից համարեա բոլորովին ուշ չէ դարձնում իր ինքնակրթութեան վրա: Հենց այդ երևոյթն է առիթ տալիս մեզ մեր ներկայ նկատողութիւններն անելու:

Ա. Թ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԻՆ

Յունկարի 1-ին շնորհված է Ա. Վալաիմիւրի առաջին կարգի շքանշան կողմնական ուսումնական շրջանի հոգաբարձու Եանուկովսկին: Թիֆլիսի նահանգապետ իշխան Շերիաշիձէին յունկարի 1-ին յայտնված է Բարձրագոյն բարեհաճութիւն:

Վերադառնալով Թիֆլիս, բժիշկ Մայսուրեանց բերել է Կօխի լիմֆա: Այդ հեղուկով փորձեր պէտք է անեն տեղական հիւանդանոցներից մի-նում: Ինքն բժիշկ Մայսուրեանց մտադիր է մի զեկուցում անել Կօխի բժշկիչու եղանակի մասին տեղական բժշկական ընկերութեան մէջ:

Պ. Կարա-Մուրզայի երկրորդ կոնցերտը, որը տեղի ունեցաւ յունկարի 1-ին, աւելի աջող անցաւ, թէ երգչուհիների և թէ մուսորի կողմից: Զորովաբանի դահլիճում հաւաքված մեծ բազմութիւնը բռնա ծափահարութիւններով ընդունեց համակրելի լուրին և համակրելի խմբապետին:

Դեկտեմբերի 25-ից մեզ գրում են Թաւրիզից հետեւալը: «Ամսիս 22-ին Սալմաստում ապրող մի երիտասարդ, գնալով Սալմա գիւղը, ուղում է տեսնել այնտեղի հայ-կաթօլիկ վարդապետ հայր Սրապիթին: Մտնում է վարդապետի սենեակը, և մի քառորդ ժամից յետոյ դուրս է գալիս և անհետանում: Դառան մտնելով վարդապետի սենեակը, տեսնում է նրան գետնին փռված:—Նրան սպանել էր անյայտ երիտասարդը խանչալով: Սպանողին չեն կարողացել գտնել մինչև այժմ: Թաւրիզից քննիչներ պէտք է գնան Սալմաստ այդ գործի համար Բոս սովորութեան, տեղական պարսիկ իշխանաւորները գիւղացիների և ախից պէտք է բռնեն և բաւարարութիւն պահանջեն սպանութեան համար, բայց ասում են, որ խեղճ գիւղացիք ոչինչ տեղեկութիւն չունեն ոչ սպանողի և ոչ սպանութեան մասին: Գործի հետեւանքի մասին կը հաղորդենք մանրամասնութիւնները»:

«Մշակի» № 149-ի մէջ, Պարսկաստանի նամակում մի սխալ է մտել. փոխանակ «Գրիգոր Ե. պիսկոպոս Մուշեղեան», տպագրվել է Մուշեղ Ե. պիսկոպոս Գրիգորեան:

Վ.ԱՐՇԱՎ.ԱՅԻՑ պ. Միքայել Զուրաբեան, գրվելով «Մշակի» երկու օրինակի, մինը վարչապալի իսկ միւսը Վիլնոի իր առևտրական տան համար, բացի դրանից ուղարկել է մեզ 30 բուլլի, ինդիւրով որ ուղարկենք «Մշակի» տարեկան օրինակը Սոֆոյի արական հայոց դպրոցին, իսկ երկու օրինակն էլ թողնում է մեր կարգադրութեանը: Մենք պ. Զուրաբեանցի անունից նուրբ կուղարկենք. 1) Գորպատի հայ ուսանողներին, իսկ 2) Քարլանտար գիւղի եկեղեցական ծխական հայոց ուսումնարանին:

Հինգշաբթի, յունկարի 3-ին, մեր օպերային բեմի վրա ի նպատակ, Պոպոլայի ներկայացվեց Մէյերբերի «Վարդապէ» օպերան: Պէտք է խոստովանած, որ տ. Յուշայից յետոյ տ. Պոպոլա մեր օպերային խմբի մէջ ամենաարեւելիւք երգչուհիներից մէկն է: Տ. Պոպոլա մեծ աջողութեամբ երգեց Վարդապէի մօր դերը: Հասարակութիւնն էլ վարձատրում էր նրան թէ ծափահարութիւններով և թէ բաւական թանգազին ընծայնելով: Վանդերիկի ձայնն էլ այդ երեւոյ շատ աջող էր: Թատրօնում բաւական բազմութիւն կար, բայց լի չէր:

«Աղբիւր» խմբագրութիւնը այս տարի հայոց շօրացոյցական գրականութիւնը հարստացրեց մի-աժամանակ հինգ տեսակ օրացոյց հրատարակելով: 1) Ծոցի, 2) Գրգանի պատկերազարդ, 3) Սկզբնի պատկերազարդ օրացոյց, 4) Կանանց օրացոյց, 5) Պատի օրացոյց, երկու տեսակ՝ օրացոյց-տախտակ և հատուածական: Սկզբնի միծաղի օրացոյցը զարդարված է բաւական պատկերներով, և ի միջի ալոց հայոց շատ գործերի պատկերներով: Նոյն օրացոյցի մէջ կան հետաքրքրական տեղեկութիւններ պօստի, հեռագրի և առևտրական գործառնութիւնների մասին: Կանանց օրացոյցի մէջ մի նորութիւն է մտցրած. զանազան տեղեր են թողնված և բաժանմունքներ կազմված հասցեներ և ընդանկան նկատողութիւններ գրելու համար: Պատի տախտակ-օրացոյցի մէջ տեղեր կան պահած՝ յիշատակարանի համար: Առհասարակ բոլոր օրացոյցները հրատարակված են գեղեցիկ և մաքուր կերպով:

«Caucase Illustré» ֆրանսերէն պատկերազարդ ամսագիրը, որը հրատարակվում է Թիֆլիսում պ. Մուրիէի խմբագրութեամբ, քանի գնում լաւաւում է, տպագրելով վերին աստիճանի մաքուր պատրաստած պատկերներ: Վերջին համարում տպագրված է մի գուրիսի իշխանի պատկերը, որը նկարի մաքրութեան և գեղեցիկութեան կողմից միանգամայն նախանձելի կարող է լինել հայ պատկերազարդ հրատարակութիւնների համար: Նոյն համարում տպագրված են և եկեղեցական զանազան նկարներ. կայ ի միջի ալոց և վն. Մակար Կաթողիկոսի պատկերը:

Վաճառականների կեանքից վերցրած՝ Բաֆֆիի «Մենս այտպէս միւսն ճանաչես» վերնագրով վէպը, որը տպագրվում էր «Տարաղ» ամսագրում, լոյս տեսաւ առանձին գրքիկով: Գրքի տպագրութիւնը վերին աստիճանի մաքուր և գեղեցիկ է, բայց մէջն կղած մի քանի պատկերներ բաւական տեղի են և անհամ:

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Դեկտեմբերի 28-ին Կովկասեան հայոց Բարեգործական ընկերութեան տեղիս ճիւղի օգտին սիրողների ներկայացում կայացաւ: Խաղացին Սուրբուհիանցի «Խաթալա» կոմէդիան և Մաղաթեանի «Կրօն-կրթ» վերջով: Ներկայացումը ընդհանրապէս լաւ անցաւ, թէև սիրողներից մի քանիսն էր ևրանց դերեր չը դիմէին»:

Մեզ գրում են, որ ՇՈՒՇՈՒՑ եօթ վերջում աւարտութեամբ գտնվող Շօշու գիւղում այս անգամ անյայտ գողեր մտնելով գիւղացիների մէջ գողը, գիւղի ժամանակ, կամենում են գողանալ նրա տաւարը, բայց գողի տէրը, որը յայտնի է իրեն քաջ մարդ, խմանալով գողերի դիտարկումէն վրա և գետին է դրում նրան՝ իր մօտ մի վէջի չունենալով: Գողը ընկերը, և ետեւում այդ դաշտում խօսել է վրդապետ և սպանութեան: Այնուհետև գողերը վերցնում են տաւարը և կամենում են փախչել, բայց գիւղացիք, Ե. պանկաթի եղբոր աղաղակը լսելով, հաւաքվում են գողի շուրջ կողմը, ընկնում են չարագործների ետեւից և նրանցից յետ են խլում տաւարը»:

Պարսկաստանի Թ.Ա.Ի.Զ. քաղաքից առաջան հետեւալ նամակը: «Պարսկաստան վերին աստիճանի ազատ և անհոգ է: Չը նայելով որ Թաւրիզում բնակվում են այժմ 6 կամ 7 եւրօպական բաւական հմուտ բժիշկներ, այնու ամենայնիւ թաւրիզեցին շատ քիչ է օգտվում նրանցից: Բկացաւ, կարմուղը և այլ հիւանդութիւնները սկսեցին նորից տարածվել մեր քաղաքում և որ անցնում, որ մի 4 կամ 5 մանուկ այդ հիւանդութիւնների զոհ չը գնային, բայց ոչ ոք ոչ ոք գրութիւն չէ դարձնում պղպիտի երկոյթներ վրա: Ամեն մարդ այստեղ միմիայն իրանով զբաղված. փող վաստակելու, ուտել, խմել և ասիական կեղտոտ քէֆը վայելել,—հաւ թաւրիզեց հայի կեանքը նպատակը»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԽՈՒՆԵ ՊԱՏՐԻԱՐԿ ԱՇԽԱՏԱՆ

Այս օրերս Կ. Պոլսից հայոց պատրիարք Աշխատեց յետ վերցնելով իր հրաժարականը, ստանանց իր պատրիարքական պաշտօնը: Նա մի քան արտասանեց Գում-Գաբուի մայր եկեղեցում, որի մէջ յորդորում էր հայոց ազգին «ընդ միշտ հաւատարմի մնալ Նորին Մեծութեան սուլթանին, և մերժել այն փառաբանող գաղափարները, որոնք խնկարի և լուսաւոր հայոց ազգը կենթարկելու կառավարութեան հաւատարմութիւնը կորցնելու վտանգին միայն»:

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԲՇԺԻԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Այս օրերս Կ. Պոլսում կայացաւ Օսմանեան ծխախոտի ԲշԺԻԻ ընկերութեան բաժնեատերեր ընդհանուր ժողովը: Ժողովին ներկայացվեց ինչպէս հաղորդում են Պոլսի լրագրիչները 1889—90 տարեշրջանի հաշուեցոյցը, որից երևում է, թե ծխախոտի ԲշԺԻԻ ընկերութեան այդ տարեշրջանի ընդհանուր հասոյթն եղած 1,846,720 ոսկի, իսկ դուռ շահը 136,997 ոսկի: Բայց 44,122 ոսկի պակաս նախորդ շրջանի հաշուեցոյցի օրը եղած էր 181,120 ոսկի: Այս տարեշրջանում առաջ եկած է հասոյթից նուրբ գումը մը և ծախուց առաւելութեան մը: Հինգրորդ տարեշրջանին (1888—89) և վեցերորդը հասոյթից միջև 24,804 ոսկի: Նուազում մը է նշմարել արդարեւ: Այս նուազում առաջ եկած է գաւառաց մէջ ծխախոտի սպաւման նուազումը:

Զաւեւալ ծախուց մէջ զլխաւոր տեղը կը զրաւէ մաքսախոյսութեան առաջն առնելը: Համար կատարուած ծախքը որ 124,444 ոսկի: Բարձրացած է 137,551 ոսկի, այսինքն 11,107 ոսկի աւել: Այժմ ԲշԺԻԻ ունի ընդամենը 4623 դէտ, որոց 1484-ն հնձեալ: Տեղեկագիրը մասնաբար կը նշանակէ հասոյթից նուազում և ծախուց առաւելութիւն յառաջ բերող գանազան պարագայներն ու աղբիւրները: Յիշատակելի արժանի է ԲշԺԻԻ կողմէ ծխախոտի մշակնելը, եղած փոխառութիւնը որ վերջին տարեշրջանի մէջ կը հասնի 177,455 ոսկի, մինչ նախորդի մէջ 96,429 ոսկի էր միայն: Բնու է վերջին երկու տարեշրջանի միջոցին, ընկերութիւնը 273,855 ոսկի: Գումարը մը փոխ տուած է Թուրքիոյ երկրաբարձներուն»:

